

บทวิจารณ์หนังสือ: ก้าวแรกที่เท่าเทียม Book Review: Giving Kids a Fair Chance

ผู้เขียน: เจมส์ เจ. เฮกแมน (James J. Heckman)

ผู้แปล: วีระชาติ กิเลนทอง และ พิศมร กิเลนทอง
ชนันภรณ์ อารีกุล
Chanaporn Areekul
กองบรรณาธิการ

บทนำ

ก้าวแรกที่เท่าเทียม (Giving Kids a Fair Chance) คือผลงานเขียนของ ศาสตราจารย์เจมส์ เจ. เฮกแมน (James J. Heckman) นักเศรษฐศาสตร์ รางวัลโนเบลเมมโมเรียลไพร์ช สาขาเศรษฐศาสตร์ (Nobel Memorial Prize in Economic Sciences) ประจำปี 2000 ภายในหนังสือแบ่งการนำเสนอเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ให้โอกาสเด็กทุกคนเริ่มต้นอย่างเท่าเทียม ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็น และ ตอนที่ 3 การกำหนดวงจรชีวิต โดยเนื้อหาในตอนแรก เป็นการนำเสนอข้อมูลจากงานวิจัยที่แสดงถึงความสำคัญและความจำเป็นในการกำหนดนโยบายการลงทุนทางการศึกษา เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย และนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับทักษะทางพฤติกรรม (non-cognitive skill) ซึ่งมีบทบาทต่อความสำเร็จในชีวิตและให้ผลลัพธ์ทางสังคมในระดับที่ใกล้เคียงกับทักษะทางปัญญา (cognitive skill) เนื้อหาในตอนต่อมา เป็นการแสดงความคิดเห็นของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาที่มีชื่อเสียง ที่ร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์บทความของ ศาสตราจารย์เฮกแมนอย่างเปิดเผย ซึ่งแน่นอนว่าย่อมมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับข้อคิดของศาสตราจารย์เฮกแมน และเนื้อหาในตอนสุดท้าย เป็นข้อเขียนที่ศาสตราจารย์เฮกแมน ตอบกลับแก่ผู้ร่วมวิพากษ์บทความ โดยได้หยิบยกนำเอาประเด็นที่น่าสนใจ มาอธิบายเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้เขียน ผู้วิจารณ์บทความและผู้อ่านมากยิ่งขึ้น

ในโอกาสที่การพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายกำลังจะกลายเป็นสิทธิที่เท่าเทียมกันสำหรับเด็กทุกคนในประเทศไทย สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพเยาวชน (สสค.) และสำนักพิมพ์โอเพ่นเวิลด์ส ตลอดจนผู้แปล ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วีระชาติ กิเลนทอง และ อาจารย์ ดร.พิศมร กิเลนทอง ได้ร่วมกันแปลและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กทุกคนซึ่งเป็นทุนมนุษย์ของประเทศ ให้มีโอกาสเริ่มต้นทางการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน และได้รับการพัฒนาเชิงคุณภาพอย่างสมดุลทั้งทักษะทางพฤติกรรมและทักษะทางปัญญา บทความนี้นำเสนอเนื้อหาประเด็นสำคัญของหนังสือก้าวแรกที่เท่าเทียมและข้อขบคิดที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ตามบริบทสังคมไทยได้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ให้โอกาสเด็กทุกคนเริ่มต้นอย่างเท่าเทียม

ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอข้อมูลในส่วนแรกในลักษณะของบทความวิชาการและยกตัวอย่างโครงการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระที่นำเสนอ โดยเนื้อหาได้กล่าวถึงสังคมอเมริกันว่าเป็นสังคมที่แบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีทักษะ (skilled) และกลุ่มผู้ไร้ทักษะ (unskilled) โดยให้ความหมายของคนไร้ทักษะ ว่าหมายถึง ผู้ที่มีรายได้ต่ำ และประสบปัญหาต่างๆ ทั้งในระดับส่วนตัวและสังคม เช่น ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการตั้งครรถ์ในช่วงวัยรุ่น และปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคกันในสังคมของสหรัฐอเมริกา ทางออกหนึ่งที่จะสร้างความเสมอภาคให้แก่ชาวอเมริกันซึ่งมีความภาคภูมิใจกับโอกาสในความเสมอภาคของตนเองคือ การกำหนดนโยบายทางการศึกษา โดยนโยบายด้านการศึกษาคือต้องคำนึงถึงประเด็นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. ความสำเร็จในชีวิตของคนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะทางปัญญา (cognitive skill) เพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับคุณลักษณะทางพฤติกรรม (non-cognitive characteristic) เช่น สุขภาพกาย สุขภาพจิต รวมไปถึงความมุ่งมั่น ความเอาใจใส่ แรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง และคุณลักษณะทางอารมณ์และคุณลักษณะทางสังคมอื่นๆ ด้วย

2. ทักษะทางปัญญารวมทั้งทักษะทางสังคมและอารมณ์ (socio-emotional skill) ของคนเราพัฒนาขึ้นในช่วงปฐมวัย และพัฒนาการเหล่านี้จะดีหรือไม่ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของครอบครัวเป็นสำคัญ ดังนั้นความเท่าเทียมกันทางการศึกษาจึงต้องพิจารณาถึงคุณภาพชีวิตของครอบครัวเป็นอันดับแรกด้วย

3. ถ้านโยบายสาธารณะมุ่งเน้นการแทรกแซงช่วงปฐมวัย (early intervention) ก็จะสามารถบรรเทาผลจากความด้อยโอกาสได้ และสามารถพัฒนาทักษะทางปัญญารวมถึงทักษะทางสังคมและอารมณ์ได้ นอกจากการแทรกแซงช่วงปฐมวัย นโยบายขนาดใหญ่ก็ควรมีการแทรกแซงในภายหลังต่อยอดร่วมด้วย เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนยิ่งขึ้น

นอกจากประเด็นสำคัญที่จะนำไปเป็นพื้นฐานในการกำหนดนโยบายทางสังคมและการศึกษาดังกล่าว ศาสตราจารย์เฮกแมนได้นำเสนอสาระความรู้และข้อมูลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของเด็กในช่วงปฐมวัย และบทบาทของครอบครัวและสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่ออนาคตของเด็กเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ศาสตราจารย์เฮกแมนได้เสนอทางออกว่า การแทรกแซงทางนโยบายสามารถเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะต่างๆ ของเด็กได้ ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอตัวอย่างโครงการวิจัย 2 โครงการที่สนับสนุนข้อเสนอข้างต้น ได้แก่

1. โครงการแรกเป็นโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนคือ โครงการก่อนวัยเรียนแพร์รี่ (Perry Preschool Project) ซึ่งทดลองกับเด็กผิวดำ จากครอบครัวผู้มีรายได้น้อยจำนวน 58 คน โดยทดลองเรียนหนังสือกับโครงการ ตั้งแต่ปี ค.ศ.1962-1967 หลังจากนั้นได้ติดตามผลจนกระทั่งกลุ่มตัวอย่างมีอายุครบ 40 ปี

2. โครงการต่อมาเป็นโครงการวิจัยเพื่อพัฒนาเด็กด้อยโอกาสคือ โครงการเอปิตดาเรียน

(Abecedarian Project) ซึ่งทดลองกับเด็กด้อยโอกาสจำนวน 111 คน ซึ่งเกิดระหว่างปี ค.ศ.1972-1977 และมีอายุเฉลี่ย 4 ปี 4 เดือน โดยเข้าร่วมกิจกรรมการทดลองจนอายุครบ 8 ปี และได้รับการติดตามผลจนกระทั่งกลุ่มตัวอย่างมีอายุครบ 21 ปี

ผลจากการทดลองของทั้งสองโครงการแสดงผลสำเร็จคล้ายกันคือ สมาชิกในกลุ่มทดลองประสบความสำเร็จมากกว่าสมาชิกกลุ่มควบคุม เช่น มีระดับไอคิวเพิ่มขึ้น คะแนนสอบวัดผลสัมฤทธิ์สูงกว่า มีการศึกษาสูงกว่ามีรายได้มากกว่า และมีแนวโน้มถูกคุมขังน้อยกว่า เป็นต้น จากโครงการวิจัยทั้งสองดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมในช่วงปฐมวัย ส่งผลด้านบวกต่อทักษะทางปัญญา ทักษะทางพฤติกรรม ผลการเรียนรู้ ผลการทำงาน และพฤติกรรมอื่นๆ ได้อย่างแน่นอน

ศาสตราจารย์เฮกแมนสรุปไว้ในตอนท้ายว่า นโยบายทางสังคมด้านการศึกษามีคุณภาพ ควรมุ่งความสนใจไปที่เด็กช่วงปฐมวัยเพราะเป็นวัยที่ยังสามารถปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ได้ง่าย ทิศทางของนโยบายควรมุ่งพัฒนาคุณภาพการเลี้ยงดูและจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กอย่างเหมาะสม ในขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญและ ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัวด้วย กล่าวคือ ต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตระหนักถึงความหลากหลายในสังคมอเมริกันและให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการต่างๆ ด้วย

เนื้อหาในส่วนแรกถือเป็นแก่นของหนังสือ ซึ่งนำเสนอเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย แนวคิด ข้อมูลจากงานวิจัย และข้อเสนอแนะทางนโยบายทางการศึกษาของศาสตราจารย์เฮกแมน ตามทฤษฎีของผู้เขียนเห็นว่า เนื้อหามีความน่าสนใจ แม้จะกล่าวถึงปัญหาในสังคมอเมริกัน แต่ก็ทำให้เห็นมุมมองใหม่ ซึ่งสังคมไทยสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายทางการศึกษาของประเทศไทยได้ ประเด็นขบคิดของผู้เขียนบทวิจารณ์ประเด็นแรกคือ ในร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ลงมติไปเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2559 ที่ผ่านมา ได้กล่าวถึงสิทธิความเท่าเทียมกันทางการศึกษาไว้ในมาตรา 54 คือ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ซึ่งผู้เขียนบทวิจารณ์ไม่มั่นใจในแนวทางนี้ว่า เมื่อภาครัฐเป็นกลไกหลักในการจัดการศึกษาและประชาชนเป็นเพียงผู้รองรับบริการการศึกษาจากรัฐเท่านั้น การศึกษาที่ไม่ได้เกิดจากความเข้มแข็งของภาคประชาชนหรือเกิดจากการมีส่วนร่วมของพ่อแม่หรือผู้ปกครอง จะเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืนหรือไม่ และประเด็นต่อมาคือ ในร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับเดียวกันนี้ได้กล่าวไว้ว่า รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ซึ่งแนวคิดของการสนับสนุนเงินเพื่อพัฒนาคนนั้น ได้ผ่านการพิสูจน์จากประเทศสหรัฐอเมริกาแล้วว่า คุณภาพของคนมาจากคุณภาพของการเลี้ยงดู ไม่ใช่ระดับรายได้ของครอบครัว ดังข้อสรุปที่ศาสตราจารย์เฮกแมนกล่าวไว้ว่า “ทรัพยากรที่ขาดแคลนคือความรักและการอบรมเลี้ยงดู ไม่ใช่เงิน” ดังนั้นในการกำหนดนโยบายทางการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ตลอดจนนักการศึกษา จึงไม่ควรมองข้ามในประเด็นที่ศาสตราจารย์เฮกแมนได้นำเสนอไว้ด้วย

ตอนที่ 2 ข้อคิดเห็นของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษา

ส่วนที่สองของหนังสือเป็นข้อคิดเห็นจากนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาที่มีชื่อเสียง 11 คนจำนวน 10 ข้อคิดเห็น ที่มีต่อบทความที่ได้นำเสนอไปข้างต้น โดยนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาแสดงความคิดเห็นไว้อย่างหลากหลายโดยสรุปได้ดังนี้

1. ไมก์ โรส (Mike Rose) ศาสตราจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย สาขาครุศาสตร์และสาธิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิส สนับสนุนข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่เสนอเพิ่มเติมว่า ควรจัดทำโครงการพัฒนาอาชีพสำหรับคนจนอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับวิธีการที่ศาสตราจารย์เฮกแมนเสนอด้วย เพราะมีหลักฐานที่เชื่อว่าการศึกษาก่อให้เกิดการศึกษา การศึกษาและอาชีพที่ดีขึ้นของพ่อแม่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็กๆ ด้วย

2. โรบิน เวสต์ (Robin West) ศาสตราจารย์ด้านกฎหมายและปรัชญา ประจำศูนย์กฎหมาย มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ สนับสนุนข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่เสนอเพิ่มเติมว่า ข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมนตรงข้ามกับการเคลื่อนไหวของกลุ่มพ่อแม่ผู้สนับสนุนการจัดการศึกษาที่บ้าน (homeschooling) เพราะการเคลื่อนไหวของกลุ่มนี้มีเป้าหมายหลักเพื่อลดทอนหรือล้มเลิกบทบาทของรัฐในการให้การศึกษาและเลี้ยงดูเด็ก แนวคิดนี้คงไม่ช่วยให้การเคลื่อนไหวของคนกลุ่มนี้ลดลงได้

3. ชาร์ลส์ เมอร์เรย์ (Charles Murray) นักวิจัยประจำสถาบันวิสคอนซินอเมริกัน ไม่มีข้อโต้แย้งต่อข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่กล่าวถึงโครงการแพร์รีและโครงการเอปิตีดาเรียนว่าเป็นโครงการที่มีกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กเกินไป โดยอ้างถึงข้อคิดของ ปีเตอร์ รอสซี (Peter Rossi) นักสังคมวิทยาว่า โครงการทดลองขนาดเล็กที่ดำเนินงานด้วยคนที่มุ่งมั่นตั้งใจมักได้ผลดี แต่เมื่อนำโครงการเหล่านั้นมาออกแบบและขยายขนาดใหญ่ขึ้นเมื่อใด ผลกระทบที่เคยเกิดในโครงการขนาดเล็กก็เบาบางและบ่อยครั้งไม่ปรากฏผลเลย

4. แครอล เอส. ดเวก (Carol S. Dweck) ศาสตราจารย์ด้านจิตวิทยา มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ชื่นชมข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน และให้ข้อเสนอเพิ่มเติมว่าการแทรกแซงทางจิตวิทยาสำหรับเด็กโตและวัยรุ่นที่มีศักยภาพโดยเฉพาะเจาะจงเป็นประเด็นที่สำคัญเช่นกัน เราควรมุ่งใช้งานวิจัยทางจิตวิทยาเพื่อให้ทุกการแทรกแซงมีประสิทธิภาพและมีศักยภาพมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อจะได้ไม่ต้องตัดสินว่าใครควรหรือไม่ควรได้รับการแทรกแซงเหล่านั้น

5. เดวิด เดมิง (David Deming) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ด้านการศึกษาและเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เห็นด้วยกับข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน แต่ได้แสดงความคิดเห็นว่า แม้โครงการของศาสตราจารย์เฮกแมนจะได้รับการพัฒนาขึ้น แต่เป็นไปได้ยากที่จะช่วยลดความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจได้อย่างแท้จริง

6. นีล แมคคลัสกี (Neal McCluskey) รองผู้อำนวยการศูนย์เพื่อความเป็นอิสระทางการศึกษา

ณ สถาบันเคโต กล่าวสรุปเกี่ยวกับโครงการของศาสตราจารย์เฮกแมนว่า การแทรกแซงช่วงปฐมวัยสามารถให้ผลด้านบวกได้ แต่สิ่งที่ยังไม่ชัดเจนคือ เราจะดำเนินโครงการเหล่านี้อย่างไรให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคนที่ควรได้ประโยชน์จากโครงการ

7. แอนเนตต์ ลาโร (Annette Lareau) ศาสตราจารย์ สแตนลีย์ ไอ. เชียร์ ด้านสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเพนซิลเวเนีย คิดเห็นสอดคล้องกับศาสตราจารย์เฮกแมนว่า ช่วงชีวิต 2 – 3 ปีแรกเป็นช่วงวัยที่สำคัญ แต่ควรมีการศึกษาบทบาทของสถาบันทางสังคมในการกำหนดโอกาสในชีวิตของเด็กๆ ให้มากขึ้นด้วย

8. ลีแล็ก อัลมากอร์ (Lelac Almagor) ครูตีเยียม โรงเรียนทางเลือกในกำกับของรัฐ เมืองวอชิงตัน ดี.ซี. กล่าวถึงโครงการป้องกันไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำว่า เราจะยังพบเห็นความแตกต่างระหว่างเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีทรัพยากรและพื้นหลังแตกต่างกันอย่างแน่นอน แต่เราทุกคน ทั้งครู เด็ก ครอบครัว ชุมชน และนักสังคมศาสตร์จะร่วมมือกันทำงานต่อไป ไม่ใช่เพราะผลตอบแทนที่น่าพอใจจากการลงทุน แต่เพราะเชื่อว่านี่คือสิ่งที่จำเป็นต้องทำ

9. อาดัม สวิฟต์ (Adam Swift) อาจารย์ด้านรัฐศาสตร์ เบลลีโอลคอลเลจ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดและ แฮร์รี บริกเฮาส์ (Harry Brighouse) ศาสตราจารย์ด้านปรัชญา มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน แมดิสัน มีความประทับใจในข้อเสนอของศาสตราจารย์เฮกแมน และได้กล่าวถึงอุปสรรคที่น่าจะเกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการตามนโยบายนี้ เช่น นโยบายของพรรคการเมือง ความเปราะบางทางวัฒนธรรม เป็นต้น

10. เจฟฟรีย์ แคนาดา (Geoffrey Canada) ประธานและผู้บริหารโครงการพื้นที่สำหรับเด็กในฮาร์เล็ม มีความคิดเห็นสอดคล้องกับศาสตราจารย์เฮกแมนและกล่าวเพิ่มเติมว่า หากปราศจากการส่งเสริมการศึกษาช่วงปฐมวัย โรงเรียนในภาครัฐย่อมไม่อาจบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้สำหรับนักเรียนกลุ่มใหญ่ได้ โดยเฉพาะนักเรียนที่มีพ่อแม่ยากจน

รูปแบบและลักษณะการนำเสนอของหนังสือในส่วนนี้ นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาทุกคนได้สะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทความของศาสตราจารย์เฮกแมน โดยทุกคนสนับสนุนและเห็นด้วยว่า ช่วงปีแรกของชีวิตนั้นสำคัญและครอบครัวมีบทบาทอย่างยิ่งในการหล่อหลอมเด็ก อย่างไรก็ตาม นักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษาบางคนได้เสนอแนะข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในเชิงกังวล และเป็นห่วงต่อแนวคิดที่จะพัฒนาไปเป็นนโยบายทางการศึกษา โดยส่วนใหญ่จะเสนอในมุมมองที่แตกต่างกันไปตามความเชี่ยวชาญของตน เช่น นักจิตวิทยาเสนอในมุมมองทางจิตวิทยาหรือพฤติกรรมของมนุษย์ หรือบางคนอาจเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดของศาสตราจารย์เฮกแมน เช่น โครงการเพื่อสุขภาพและพัฒนาการของทารก (Infant Health and Development Program – IHDP) โครงการพื้นที่สำหรับเด็กในฮาร์เล็ม (Harlem Gems) เป็นต้น ตามทรรศนะของผู้เขียนบทวิจารณ์คิดว่า การที่ศาสตราจารย์เฮกแมน เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความคิดเห็นต่อบทความของตนเองได้อย่างเปิดเผยนั้น สะท้อนให้เห็นว่าศาสตราจารย์เฮกแมนใจกว้าง กล้าเปิดเผย และยอมรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญคนอื่น

เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์และรับเอาความรู้ใหม่จากผู้เชี่ยวชาญในสาขาอื่นมาปรับปรุงและพัฒนาแนวคิดของตนเอง รูปแบบการนำเสนอแบบนี้ไม่มีให้เห็นบ่อยนักในงานเขียนเชิงวิชาการของไทย ทำให้ผู้อื่นๆ นั้นได้ผลตอบแทนต่ำกว่าที่ได้จากการแทรกแซงช่วงปฐมวัยมาก เหล่านี้จึงเป็นเหตุผลว่า ทำไมเราจึงอ่านมีโอกาสเห็นการมีปฏิสัมพันธ์โต้ตอบระหว่างผู้เขียนบทความและผู้พิจารณาบทความ (peer review) ซึ่งผู้อ่านจะได้เรียนรู้วิธีการสะท้อนกลับ (feedback) ทางวิชาการไปพร้อมกันด้วย

ตอนที่ 3 การเกื้อหนุนวงจรชีวิต

ส่วนสุดท้ายของหนังสือ เป็นอรรถาธิบายของศาสตราจารย์เฮกแมนที่ตอบกลับแก่ผู้ร่วมวิจาร์ณบทความ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงนโยบายที่นำเสนอไปว่า มีพื้นฐานจากการวิเคราะห์วงจรชีวิตของมนุษย์ (life cycle perspective) จึงเห็นถึงความสำคัญของมนุษย์ในช่วงปฐมวัย โดยสรุปว่า สภาพแวดล้อมและการลงทุนจากครอบครัวจะให้ผลดีในเด็กเล็กแรกเกิดจนถึง 5 ขวบ เมื่ออายุ 11 ปี ทักษะทางปัญญาจะพัฒนาเต็มที่ และบุคลิกภาพจะปรับเปลี่ยนได้จนถึงอายุ 25 ปี นอกจากนี้ศาสตราจารย์เฮกแมนได้กล่าวถึงโครงการต่างๆ ที่ผู้ร่วมวิจาร์ณเสนอไว้และสรุปตอนท้ายว่า ผลตอบแทนจากโครงการที่แทรกแซงช่วงวัยต้องเริ่มต้นนโยบายความเท่าเทียมกันทางการศึกษาที่ก้าวแรกของชีวิต

แนวคิดเกี่ยวกับวงจรชีวิตของมนุษย์ ดังที่ศาสตราจารย์เฮกแมนได้ศึกษาและนำมาเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์นโยบายทางการศึกษานั้น มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเราสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้ในการเขียนเชิงวิชาการทั่วไป ตามทฤษฎีของผู้เขียนบทวิจาร์ณคิดว่าศาสตราจารย์เฮกแมนสามารถเขียนบทความนี้โดยเชื่อมโยงความรู้ทั้งสองศาสตร์ได้อย่างลงตัว กล่าวคือ ไม่ได้นำเสนอสาระทางวิทยาศาสตร์มากเกินไปจนนักสังคมศาสตร์เข้าไม่ถึง และไม่ได้นำเสนอแนวคิดทางสังคมศาสตร์ โดยขาดการวิเคราะห์บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ที่มีความน่าเชื่อถือ

บทสรุป

สาระความรู้ที่ศาสตราจารย์เฮกแมนนำเสนอ และบทวิจาร์ณของนักวิชาการและนักกิจกรรมด้านการศึกษามีชื่อเสียง จำนวน 11 คน ที่ปรากฏในหนังสือเล่มเล็ก ความยาว 144 หน้า นี้ เหมาะกับนักวิชาการ นักการศึกษา นักการเมือง และผู้ที่สนใจแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายทางการศึกษา หรือผู้สนใจทั่วไป สามารถศึกษาเพิ่มเติมและนำไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษา วิเคราะห์ หรือจัดทำนโยบายทางการศึกษาในทุกระดับได้ แม้ในโลกอุดมคติเราควรมีนโยบายหรือโครงการทางการศึกษาที่มีคุณภาพสำหรับเด็กทุกคน แต่ในโลกของความเป็นจริงนั้น เรามีทรัพยากรที่จำกัด ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องตัดสินใจว่า เราจะใช้ทรัพยากรหรืองบประมาณที่มีอยู่อย่างไร เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และประโยชน์ทางการศึกษาสูงสุด หนังสือเล่มนี้น่าจะช่วยเราในการตัดสินใจได้บ้าง